

BİR HİCİV USTASI ŞAİR EŞREF

A SATIRE MASTER EŞREF THE POET

İbrahim BİRİCİK¹

*“Eylemem ölsem de kizbi ihtiyar
Doğruyu söyler gezer bir şairim
Bir güzel mazmun bulunca Eşrefâ
Kendimi hicv eylemezsem kâfirim”*

(Şair Eşref)

(Doç. Dr. Şerife Çağın, 2007, Dergâh Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 455 s.)

Şerife Çağın, “Şair Eşref’in Hayatı ve Eserleri Üzerine Bir İnceleme” (Yök no: 81415) tezi ile 1999 yılında Ömer Faruk Huyugüzel danışmanlığında kitabın temel zeminini oluşturur. 8 senelik bir araştırma, inceleme ve çalışmanın sonucu olan kitap; 2007 yılında Dergâh Yayınları tarafından ilk baskısını yapar.

Kitabın önsözünde Şair Eşref’in hayatı ve eserleri üzerine sistematik ve ciddi bir çalışma yapılmadığından yakınan Şerife Çağın, bunun sebebini hiciv sahasındaki çalışmaların yetersizliğine ve Şair Eşref’in ihmal ve sui istimal edilmesine bağlar. Çünkü Şair Eşref’i ideolojik görüşlerine malzeme yapmak isteyenler de Şair Eşref’i tam manasıyla idrak edememiştir. Önsözde, ilmi mahiyette olmayıp derleme niteliğinde ve biyografik olarak çok çalışmanın yapıldığına değinen Ş. Çağın, bu çalışmaları şöyle sıralar: Bursalı Mehmet Tahir-Osmanlı Müellifleri (hecağı başlığı), Mustafa Şatım- Meşhur Şair Eşref’in Hayatı, M. Zeki Pakalın- Resmi Sicile Göre Şair Eşref, Hakkı Tarık Us- Aylık Ansiklopedi, Hilmi Yücebaş- Şair Eşref Bütün Eserleri ve 80 Yıllık Hatıraları, Alpay Kabacalı- Çeşitli Yönleriyle Şair Eşref: Hayatı, Sanatı, Yergileri, Röportajlar, Ö. Faruk Huyugüzel- Eşref Bütün Eserleri adındaki çalışmalarıdır.

Girişte hicvin Anadolu ve Osmanlı coğrafyasında tarihi seyrine değinen Şerife Çağın, Tanzimat ile birlikte mizah dergileri ve karikatür sanatı hakkında da bilgi verir. I. Bölümde etraflı bir şekilde Şair Eşref’in biyografisi sunulur. 1847’de Kırkağaç’ta doğduğu, zekilik ve cimrilikte babasına, ilimde ise dedesine benzediği anlatılır. Tahsil hayatı bittikten sonra memuriyette sivri dilinden dolayı İstanbul’dan sürüldüğü, Bitlis’ten Trabzon’a kadar yer değiştirildiği, İzmir çevresindeki nahiyelere kaymakam olarak atandığında İzmir’e sık sık gidip geldiği, işret ve içkiye düşkün olduğu, bu sıralarda edebi dergilerde şiirlerini yayınladığı, kısacası 30 yıllık memuriyet hayatında 10 yıl açıkta bırakıldığı anlaşılır. Yönetim aleyhine yazdığı için hapse girdiğine, hapisten çıktıktan sonra yurt

¹ Öğretmen, Millî Eğitim Bakanlığı, ibrahim.bd@hotmail.com.

dışına (Mısır, Kıbrıs, İsviçre, Fransa) kaçtığına, 2. Meşrutiyet'in ilanı ile yurda geri döndüğüne ve hicvi şiirlerine devam ettiğine değinilir. 1912'de vefat eden Eşref'in 4 kadın ile evlendiği ve evlilik hayatı, karakter yapısı, yazı faaliyetleri ve şiirlerini yayımlandığı dergiler (*Hizmet, Ahenk, Tercüman-ı Hakikat, Tercüman, Yeni Füyuzat, Yuha, Malum, Züğürt, Geveze, Perde, Karagöz, Müsavat ve Edeb Yahu*) hakkında bilgi edinilir.

II. Bölüm "Eşref'in Şiir Anlayışı"nın olduğu bölümdür. Şiirde anlam, mazmuna verdiği önem, gelenekle kendi şiir anlayışını karşılaştırması ve hiciv sahasında eser vermesi bölümün özelliklerindedir. Şair'in kendini Hz Ali'ye ve Hassan bin Sabit'e benzettiği, açık, külfetsiz ve veciz söz söylemek için kıt'a nazım biçimini seçtiği anlaşılır. Eşref'in, Namık Kemal'i az ama başarılı, Ahmet Midhat'ın ise çok ama başarısız eser verdiği görüşü öğrenilir.

III. Bölüm "Eşref'in Şiirleri'nde Muhteva" bölümüdür. Hiciv ve hiciv dışı şiirlerinde muhteva olarak bölüm ikiye ayrılır. Hiciv şiirlerinde muhteva başlığında "Kişilere Yönelik Hiciv" kısmında birinci olarak Abdülhamit, *Birinci Deccal, İstimdad, Şah ve Padişah, Hasbihal yahut Eşref ve Kemal* eserlerinde hicvedilir. İkinci olarak Muhammet Ali Şah, *İran'da Yangın Var* adlı eserinde hicvedilir. Üçüncü ve dördüncüsünde 1. ve 2. Sınıf devlet adamları yolsuzluk, liyakatsizlik ve rüşvetten dolayı *İkinci Deccal, Seyfullahü'l-Meslül ala A'daür-Resul* eserlerinde hicvedilir. "Toplum ve Devlet Kurumlarına Yönelik Hiciv" kısmında ise birinci olarak millet, zulüm karşısında korkaklık ve tembellik gösterdiğinden dolayı *İkinci Deccal* eserinde hicvedilir. İkinci olarak basın, sansürden dolayı doğruluktan saptığı için çeşitli mizah dergilerinde hicvedilir. Üçüncü olarak ordu ve askerlik; askerliğin uzun sürmesi, şartların yetersizliği *Hasbihal* eserinde hicvedilir. Dördüncü olarak donanma, yetersizlikten dolayı *İkinci Deccal* eserinde hicvedilir. Beşinci olarak 2. Meşrutiyet ve İttihat ve Terakki Cemiyeti; *Eşref'in Meclis-i Mebusanı yahut Mahsul-u Hayatı, Tercüman-ı Millet yahut Kaside-i Hürriyet, Rüya* adlı manzum şiirleri ile hicvedilir.

Diğer başlık olan Hiciv dışı şiirlerinde muhtevada ise dini şahsiyetler için yazılan şiirler (Hz. Muhammed, Hz. Ali, Hz. Hüseyin, Hacı Bektaş-ı Veli ve Kerbela üzerine), tarih şiirleri(Ziya Paşa ve kızının ölümü üzerine), methiyeler (Rıza ve Kamil Paşa, İran Şahı, Namık Kemal ve Ziya Paşa üzerine), rindane şiirleri, didaktik şiirleri ve gülmeceler olarak yedi kısımda incelenir.

IV. Bölüm "İfade Vasıtaları"nın anlatıldığı bölümdür. "Tahkiyeye dayalı şiirleri"nde kıtalardan oluşan *Şimşir-i Zeban ve Zeyl* şiirlerinde manzumeler bulunur. Ancak Şair'in manzum hikâye tarzını benimsemediği görülür. "Tasvire dayalı şiirleri"nde hicvettiği *Kuyruklu Yıldız* eserinde kişilerin fiziki özelliklerini tasvir ederek hicveder. "Nazım şekilleri"nde toplamda 913 kıta, 95 beyit, 48 gazel, 12 kaside, 10 muhammes, 7 şarkı, 4 murabba, 12 mesnevi, 2 müseddes yazdığı anlaşılır. Muhteva ve şekil bakımında eskiye bağlı olan Şair Eşref, politik ve sosyal fikirler açısından yeniyi açıktır. "Ritm ve ses uyumu" kısmında, ses-anlam ilişkisine ve kafiye-redifin hizmet amacına değinilir. "Kelime ve cümle" kısmında gramatikal yapıya da önem verildiği anlaşılır. "Edebi Sanatlar" kısmında ise şairin karakteristik yönünü ortaya koyan ironi, mübalağa, tezat, benzetme, tedric, telmih, iktibas ve irad-ı mesel sanatlarına değinilir.

Sonuç kısmında ise Şair Eşref hakkında hem şahsi hayatı hem de edebi hayatı hakkında genel bir değerlendirme yapılır. Kaynakça bölümünde ise yararlanılan kitap, dergi, makale, gazete, hatırat vs. isimleri sıralanır. Kitabın son kısmında ise kitabın içindekileri kapsayan bir indeks yer alır.

